

19 Märts, 2009

Religioon hariduses: panus dialoogiks REDCo uurimisprojekti tegutsemissoovitused

Kellelt: REDCo (Religion in Education. A contribution to Dialogue or a factor of Conflict in transforming societies of European Countries) [Religioon hariduses – panus dialoogiks või konfliktifaktor muutuvates Euroopa ühiskondades]

Rahastaja Euroopa Komisjon

Koordinaator Prof. Dr. Wolfram Weisse, Hamburgi Ülikool, Saksamaa

Projektijuhid maade kaupa: Prof. Dr. Wolfram Weisse, Prof. Dr. Thorsten Knauth, Hamburgi Ülikool, Saksamaa; Prof. Dr. Robert Jackson, Warwicki Ülikool, Inglismaa; Prof. Dr. Jean-Paul Willaime, EPHE Sorbonne'i Ülikool, Pariis, Prantsusmaa; Prof. Dr. Siebren Miedema, Dr. Ina ter Avest, Amsterdami Vaba Ülikool koostöös Prof. Dr. Cok Bakkeriga, Utrechti Ülikool, Holland; Prof. Dr. Geir Skeie, Stavangeri Ülikool, Norra; Dr. Pille Valk, Tartu Ülikool, Eesti; Prof. Dr. Muhammed Kalisch, Dr. Dan-Paul Jozsa, Münsteri Ülikool, Saksamaa; Prof. Dr. Vladimir Fedorov, Prof. Dr. Fedor Kozyrev, Vene Kristlik Humanitaarakadeemia, St. Petersburg, Venemaa; Prof. Dr. Gunther Dietz, Dr. Aurora Alvarez-Veinguer, Granada Ülikool, Hispaania.

Kellele: Euroopa Liidu institutsioonid (Euroopa Parlament, Euroopa Komisjon, Euroopa Ministrite Nõukogu, Euroopa Nõukogu), Euroopa Nõukogu, Ühinenud Rahvast Organisatsioon (UNESCO, Peaassamblee, Tsivilisatsioonide Allianss), rahvuslikud haridusasutused, EL liikmesriigid; haridusuuringutega tegelevad asutused ja assotsiatsioonid, usulised ühendused, ülikoolid ja haridusasutused Euroopa Liidus.

I. Sissejuhatus

Kogu maailmas on inimesed hakanud üha enam märkama religiooni tähenduslikkuse tõusu nii üksikisiku kui ühiskondlikul. Seda nii siseriiklikul kui välispoliitilisel tasandil ning avalikus diskursuses. Suurenev usuline mitmekesisus on selle küsimuse tõstatanud varasemast enam päevakorda, kusjuures erinevates Euroopa riikides on religiooni puudutvate tegevussuundade eesmärgistamisel kasutatud tihti sõnapaari 'ühiskonna sidusus'.

Religioonialase hariduse vajalikkust on eriti rõhutatud kultuuridevahelise ja inimõiguste õppimise kontekstis ning see on selgelt väljendatud sellistes rahvusvahelistes dokumentides nagu Euroopa Nõukogu *White Paper on Intercultural Dialogue* [Valge Paber Kultuuridevahelisest Dialoogist] (Euroopa Nõukogu 2008) või Euroopa Julgeoleku ja Koostöökoja *Toledo Guiding Principles on Teaching about Religions and Beliefs in Public Schools* [Toledo põhimõtted religioonide ja uskude õpetamise kohta avalikes koolides] (OSCE 2007). Mõlemad dokumendid rõhutavad erinevaid religioone ja tõekspidamisi esindavate inimeste vahelise dialoogi olulisust kultuuridevahelise õpetamise ja õppimise raames.

Antud küsimusele keskendus ka REDCo uuring (**Religion in Education. A Contribution to Dialogue or a Factor of Conflict in Transforming Societies of European Countries**).

Uuringuga võrreldi erinevate maade Euroopa noorte arusaamu religioonist, religioosset mitmekesisusest ning võimalusi maailmavaateliseks dialoogiks, samuti analüüsiti koolitunde ja õpetajate strateegiaid. REDCo on esimene suuremahuline uurimisprojekt religiooni ja hariduse kohta, mida finantseeris Euroopa Komisjon, kestusega 1. märtsist 2006 kuni 31. märtsini 2009. Selle raames viidi läbi nii kvalitatiivne kui kvantitatiivne uuring kaheksas riigis (Saksamaa, Inglismaa, Prantsusmaa, Holland, Norra, Eesti, Venemaa, Hispaania), keskendudes peamiselt religiooni rollile 14-16-aastaste koolinoorte elus ja hariduses. Õpilased väljendasid oma suhtumist religiooni nii isiklikul kui ka ühiskondlikul tasandil ja religiooni rolli kohta koolielus.

Uuringu tulemused võivad olla lähtekohaks edasiste otsuste tegemisel nii Euroopa kui ka rahvuslikul tasandil. Uuringu tulemusi saab kasutada lähtekohtadena edasiste hariduslaste otsuste tegemisel nii Euroopas kui ka rahvuslikul tasandil.

II. REDCo uuringu peamised tulemused

- Enamus õpilasi väärtustasid usulist mitmekesisust oma ühiskondades, kuigi väljendati ka mitmeid eelarvamuslikke hoiakuid.
- Kõige olulisemaks informatsiooni allikaks religiooni kohta oli enamasti perekond, millele järgnes kool.
- Õpilaste hulgas on märkimisväärne grupp, kelle jaoks on religioonil oluline roll, märkimisväärne grupp õpilasi, kelle jaoks religioon ei ole oluline ning märkimisväärne grupp, kelle arvamused varieeruvad nende kahe pooluse vahel.
- Olenemata nende religioossetest veendumustest enamus õpilase on huvitatud religioonide kohta õppimisest koolis.
- Õpilased on teadlikud ja kogevad religioosset mitmekesisust peamiselt koolis, kuigi ka väljaspool seda.
- Õpilased on enamasti avatud erineva usulise taustaga õpilaste suhtes. Samas kalduvad nad läbi käima kaaslastega, kes on nendega sarnase taustaga, isegi kui nad elavad piirkonnas, mida iseloomustab usuline mitmekesisus.
- Õpilased väljendavad tihti tolerantseid vaateid pigem abstraktsel kui praktilisel tasandil. Tolerantsus, mida väljendatakse klassis, ei väljendu nende igapäevas elus.
- Need, kes koolis õpivad tundma usulist mitmekesisust, on suurema tõenäosusega valmis arutama religiooni ja maailmavaatelisi küsimusi ka endast erineva maailmavaatelise taustaga õpilastega, võrreldes nendega, kellel taoline õppimiskogemus puudub.
- Õpilased ihkavad rahulikku kooselu, mis ületaks maailmavaatelised erinevused ning usuvad, et see on võimalik.
- Õpilased usuvad, et peamised eeldused rahulikuks kooseluks erinevate usuliste maailmavaadete inimeste vahel on üksteise maailmavaadete ja uskude tundmine, jagatud huvid ja ühised tegevused.
- Enamuses riikides õpilased toetasid religioossete ilmingute mõõdukat väljendamist koolides. Näiteks ei olnud vastu tagasihoidlike usuliste sümbolite kandmisele ega vabatahtliku osalusega jumalateenistuste pidamisele neile, kes on mingi usu järgijad.

- Õpilased, kelle jaoks on religioon oluline, aktsepteerisid suurema tõenäosusega teiste religioosset tausta ning väärtustasid religiooni rolli maailmas.
- Enamus õpilasi eelistasid koolis pigem erinevate religioonide kohta õppimist kui nende juhatamist mingi kindla religiooni või maailmavaate suunas.
- Enamasti õpilased soovivad vältida konflikti usulistel teemadel ning mõned usuliselt pühendunud õpilased tunnevad end eriti haavatavatena
- Õpilased väljendavad soovi õppida religioonide kohta turvalises klassiõhustikus, kus on kokku lepitud reeglid, kuidas arvamust avaldada ja diskuteerida.
- Usulise mitmekesisusega hakkamasaamise strateegiana eelistavad õpetajad dialoogi, kuid õpilased on selles suhtes palju kahtlevamal seisukohal, kuna mitte kõik õpilased ei tunne end mugavalt, kuidas mitmekesisusega koolides toime tullakse.
- Õpilased üldiselt eelistavad seda religiooniõpetuse mudelit, mida nad ise kogunud on.

III. Nõuanded edaspidisteks tegevussuundadeks

REDCo uuringute tulemuste põhjal toetame Euroopa Nõukogu ja Toledo printsiipide tegevussuundade soovitusi. Siiski, nende nõudmiste rakendamisel haridussüsteemis, soovitame arvestada rahvuslikke iseärasusi. Seda näiteks tänu erinevatele rahvuslikele traditsioonidele, normidele, õiguslikule süsteemile ja pedagoogilistele lähenemistele religiooni käsitlemises hariduses. Soovituste rakendamisel tuleb lähtuda rahvuslikust kontekstist. Euroopa tasandil soovitame teha ruumi klassis dialoogiks ja diskussioonideks erinevate usuliste ja mitte-usuliste maailmavaadete vahel ja – kohta. Meie õpilaste vaateid käsitleva uuringu tulemuste põhjal toonitame religiooni ja maailmavaateid puudutava dialoogi olulisust klassi tasandil, mis rõhutab erinevaid õpilaste vaatenurki. Lähtudes sellest üldisest eeldusest, peaks arvestama järgmisi punkte nii rahvuslikus kontekstis kui Euroopa tasandil.

1.) Rahuliku kooselu julgustamine

Haridusliku arengu kavandamisel ja elluviimisel peab senisest enam keskenduma abstraktse (passiivse) tolerantsuse muutmisele praktiliseks (aktiivseks) tolerantsuseks.

Tegevused:

- Vastanduda stereotüüpsele religioonide esitamisele ning esitada religioone nende sisemises mitmekesisuses, mis näitavad religioonide mõju ühiskonnale ja individile.
- Arendada ja tugevdada oskusi, mida vajatakse õpilaste vaheliseks dialoogiks erinevate religioonide ja maailmavaadete kohta.
- Luua võimalusi kokkupuuteks erinevate maailmavaadete ja religioonidega (kaasa arvatud koostöö kohalike kogukondadega, et suurendada vahetust erinevate usuliste ja mitte-usuliste rühmade vahel) ning pakkuda võimalusi mõttevahetuseks religiooni kohta erineval arvamusel olevate õpilaste vahel.

2.) Erinevuste haldamise edendamine

Kodanikuõpetus kipub keskenduma homogeensusele, kuid selleks, et muuta passiivne tolerantsus aktiivseks, on vaja väärtustada maailmavaatelist ja usulist mitmekesisust nii kooli kui ka ülikoolide tasemel.

Tegevused:

- Pakkuda võimalusi õppida religiooni kohta ning anda ruumi selleteemalisteks diskussioonideks.
- Arendada uuenduslikke suundi, kuidas õppida religioonide ja maailmavaadete kohta erinevates ainetes, kaasaarvatud religiooniõpetus, ajalugu, kirjandus ja loodusteadustes.
- Religiooniõpetus ja religioonide kohta õppimine peab endas sisaldama mõistmist ja tolerantsuse kasvatamist ning võtma arvesse laste erinevaid arengulisi vajadusi.
- Tuleb julgustada ülikoole arvestama enam usulise mitmekesisusega nii uuringutes kui ka õpetamisel.

3.) Religioosete ning mitte-religioosete maailmavaadete hõlmamine

Kool on koht, kus kõik õpilased peavad olema respektieritud, olenemata nende maailmavaadetest või usulisest veendumusest. Religioon on oluline mõnede õpilastest ja nende uskumused ei tohiks muutuda takistuseks nende akadeemilises arengus.

Tegevused:

- Erinevate religioosete ja sekulaarsete maailmavaadete tundmaõppimine nende keerukuses ja sisemises mitmekesisuses.
- Religioosse dimensiooni sisse viimine üldisesse kultuuridevahelisse õppesse, demokraatliku kodanikuõpetusse ja inimõigustealasesse õppesse.

4.) Ametialane pädevus

Ühtki muutust ei saa teha ilma haridusprofessionaalide ja nendepoolse vajaliku pädevuseta. Taoline haridus on vajalik nii baaskoolituse kui ka õpetaja professionaalse enesetäienduse raames.

Tegevused:

- Valmistada ette erinevate ainete õpetajaid nende ainega seonduvate religioosete teemade käsitlemiseks viisil, mis kindlustaks õpilaste kaasamise nende usulisest või mitte-usulisest taustast olenemata.
- Tuleb koolitada õpetajaid kasutama meetodeid, mis toetavad ja julgustavad õpilasi, et need tunneksid end turvaliselt endast erineva maailmavaatega inimestega suhtlemisel ning julgeksid nendega lävida.
- Õpetajakoolituse õppekavad peaksid sisaldama oskusi, mis võimaldaks klassis debattide korraldamist ja juhendamist vastuolulistel usulistel teemadel ja konfliktsete maailmavaadete teemadel.

Täpsem informatsioon:

<http://www.redco.uni-hamburg.de>

Kontaktisik:

Prof. Dr. Wolfram Weisse, e-post: weisse@erzwiss.uni-hamburg.de